

## DR. RÁTZ ISTVÁN

1860–1917



Orvosdoktor, állatorvos, a kórbonctan nyilvános rendes tanára, a kórbonctani tanszék vezetője 1890-től 1917-ig. Kórbonctani és parazitológiai munkássága révén mind a hazai, mind a külföldi tudományos körök elismert kutatója.

Rátz István 1860. július 30-án született Sátoraljaújhelyen, régi magyar családból. Középiskoláit szülővárosában és Késmárkon, egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, ahol 1886-ban orvosdoktorrá avatták. Eleinte a budapesti Tudományegyetemen Schulek Vilmos tanár szemklinikáján, később két évig Fodor József tanár mellett a közegészségtani tanszéken működött. Közben mint császári és királyi segédorvos eleget tett egyéves önkéntesi kötelezettségének. 1888. március 9-én megszerezte a középiskolai egészségtan-tanári oklevelet. 1888 végén egyéves külföldi tanulmányútra ment. Ez idő alatt a bécsi Állatorvosi Tanintézet laboratóriumában Csokor tanár útmutatása mellett kórbonctani, kórszövettani és parazitológiai tanulmányokkal foglalkozott. Az egyetemen Kundrat tanár kórbonctani előadásait hallgatta. Később a müncheni és a stuttgarti állatorvosi főiskolák látogatása után Berlinbe ment, ahol az állatorvosi főiskolán Schütz tanárnál bakteriológiai vizsgálatokat végzett, az egyetemen pedig Virchow kórbonctani előadásait hallgatta. A drezdai állatorvosi főiskola meglátogatása után hazatérve, 1890-ben a budapesti M. kir. Állatorvosi Tanintézet-

ben állatorvosi oklevelet szerzett. Már tanulmányai idején szépirodalmi munkásságot fejtett ki. A Vadnay Károly által szerkesztett *Fővárosi Lapok*ban és más fővárosi és vidéki folyóiratokban útleírásokat, népszerű egészségügyi cikkeket, verseket, szépirodalmi közleményeket írt, 1888 után azonban kizárólag tudományos irodalommal foglalkozott. 1889-ben a M. kir. Állatorvosi Tanintézetben a kórbonctan segédtanárává nevezték ki. 1890-ben nyilvános rendkívüli tanári címet kapott, és a kórbonctani tanszék vezetésével bízták meg. 1892-ben a kórbonctan és az általános kórtan nyilvános rendes tanára lett. A két tantárgyon kívül nemcsak a M. kir. Állatorvosi Főiskolán, hanem a budapesti Tudományegyetem Orvosi Karán orvostanhallgatóknak is előadta a parazitológiát; itt 1915-ben a tantárgy magántanára lett. 1895-ben a szerb kormány meghívására két hetet töltött Szerbiában az állat-egészségügyi viszonyok tanulmányozása céljából, később pedig Dániába utazott a sertésvész elfojtására alkalmazott intézkedések megismerése végett. 1897-ben a földművelésügyi miniszter képviseletében részt vett a XII. Nemzetközi Orvosi Kongresszuson Moszkvában, majd 1899-ben a baden-badeni, 1908-ban a hágai nemzetközi állatorvosi kongresszuson.

A kórbonctani tanszék élén állt 57 éves koráig, csaknem 30 éven át; intézményünknek két ízben, 1901–1903-ban és 1911–1912-ben prorektora volt. Betegsége ellenére lelkiismeretesen végezte munkáját, bár a hosszabb beszéd, az előadások tartása gyakran nehezebbre esett.

Rátz István vezetése alatt a kórbonctani intézet teljesen átalakult, új munkatermeket, tágas gyűjteménytári helyiséget kapott. A tudományos munkához, oktatáshoz szükséges felszerelések fejlesztése az ő munkássága révén tette lehetővé a tanszék magas szintre emelését. Az ő kezdeményezésére alakult meg a tanszék szépen berendezett halkórtani laboratóriuma is. Tevékeny része volt a M. kir. Állatorvosi Tanintézet M. kir. Állatorvosi Akadémiává, majd M. kir. Állatorvosi Főiskolává való átszervezésében. Munkatársai közül a magyar állategészségügy részére számos vezető egyéniséget nevelt.

Intézetében mindenkor példás rendet tartott, szépen elrendezett, gazdag gyűjteménytárat készített. Különösen érdekes volt a parazitológiai gyűjteménye, amelyre méltán büszke lehetett. Mint tanár világos, formás, szépen felépített és valóban főiskolai színvonalú előadásaival kötötte le a hallgatók figyelmét, érdeklődését. A gyakorlati ismereteket is sokra becsülte, és a szigorlatokon ezekre nagy súlyt helyezett.

A kórbonctani intézetben a tanítás munkáján kívül önálló kutatómunkával is nagyon behatóan foglalkozott. Irodalmi működését több mint 160 dolgozata jelzi, amelyek részben a kórbonctan legkülönbébb területeit ölelik fel, részben pedig az általa igen nagy kedvvel végzett parazitológiai tanulmányok sorába tartoznak. Vizsgálatai főleg élősködőkre vonatkoztak, különösen a férgeknek

volt jeles kutatója. Az élősködő véglények, még inkább a mételyfélék, a galandférgek, a különféle orsóférgek foglalkoztatták különösebben, közülük több új fajt és nemet fedezett fel és írt le. A kórbonctanban a fertőző betegségek, egyzersmind a halak betegségei iránt érdeklődött behatóbban.

Számos ismertető közleményt írt az *Állatorvosi Lapok*, az *Állattani Közlemények*, a *Köztelek*, a *Természettudományi Közlöny*, *A Természet*, az *Uránia*, az *Egészség*, a *Halászat* stb. című folyóiratokba. Munkái német és részben francia nyelven is megjelentek a *Zentralblatt für Bakteriologie und Parasitenkunde*, az *Archiv für wissenschaftliche und praktische Tierheilkunde*, a *Zeitschrift für Tiermedizin*, illetőleg a *Comptes Rendus de la Soc. de Biologie* című folyóiratokban. Állandó referense volt a *Jahresbericht über die Leistungen auf dem Gebiete der Veterinär-Medizin* és a *Jahresbericht über die Fortschritte in der Lehre von den pathogenen Mikroorganismen* című évkönyveknek, szakszerkesztője volt a *Révai Nagy Lexikonának*, tagja az *Österreichische Wochenschrift für Tierheilkunde* és a *The Journal of Parasitology* szerkesztőbizottságának. Egy időben kiadta és szerkesztette az *Állategészségügy* című, népszerű havi folyóiratot is.

Nagy felelőséggel járó hivatalos teendőin, nagyszámú előadásain és gyakorlatain kívül számos bizottságnak, tanácsnak, választmánynak stb. volt tevékeny tagja: így 1891-ben tagja volt az állatorvosi tisztvizsga-bizottságának, 1896-ban a millenniumi kiállításon az állat-egészségügyi alcsoport bizottságának és a nagy zsűrinek. 1903-ban az Országos Közegészségügyi Tanács rendkívüli, 1911-ben pedig az Országos Állategészségügyi Tanács rendes tagjává választották. Az 1894-ben Budapesten tartott VIII. Nemzetközi Közegészségi és Demográfiai Kongresszus szakosztályi titkára, az 1905-ben Budapesten tartott VIII. Nemzetközi Állatorvos Kongresszus főtitkára, egyzersmind a nemzetközi állatorvosi kongresszusok állandó bizottságának titkára volt. A budapesti nemzetközi kongresszus nagy sikere Hutýra Ferenc rektor mellett jórészt az ő fáradhatatlan tevékenységének volt köszönhető.

A Királyi Magyar Természettudományi Társulat választmányának 1902 óta tagja és állattani szakosztályának két cikluson át (1910–1916) alelnöke, majd az utolsó évben elnöke volt, továbbá az Országos Közegészségügyi Egyesület, az Országos Magyar Gazdasági Egyesület, a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Társasága, az Uránia Magyar Tudományos Egyesület, a Magyar Adria Egyesület, az Országos Halászati Egyesület, a Baromfitenyésztők Országos Egyesülete, szintúgy a Kálvin Szövetség választmányának és a budapesti református egyház tanácsának is a tagja volt.

A Magyar Tudományos Akadémia 1903-ban levelező tagjává választotta. Levelező tagja volt a torinói Accademia di Agricoltura, a párizsi Société internationale de la tuberculose, a párizsi Société centrale de médecine vétérinaire,

RÁTZ ISTVÁN EMLÉKTÁBLÁJA  
A KÓRBONCTANI TANSZÉK FALÁN



a Société de pathologie comparée, a Société zoologique de France és a Helminthological Society of Washington külföldi tudományos társulatoknak, tiszteleti tagja a Berliner Tier rztliche Gesellschaftnak. A Magyar Szent Korona Országai Vöröskereszt Egyesületének megbízottja, majd 1916 óta főmegbízott-helyettese volt.

A Magyar Országos  llatorvos Egyesület 1891-ben választotta meg titkárává, később főtitkárává. Az egyesület munkáját szak l sein sokféle, az állatorvostudomány fejlesztését és terjesztését célzó, az állatorvosi kar erkölcsi és anyagi érdekeit védő, az állat-egészségügyi rendtartás fejlesztésére szolgáló javaslattal, előterjesztéssel, beadvánnyal segítette. Az * llatorvosi Lapok*, a *Közlemények az összehasonlító élet- és kórtan köréből* című folyóirat szerkesztését és sok minden egyéb, az egyesülettel összefüggésben álló teendőit, csakúgy mint egyéb tisztségeit, lankadatlan buzgalommal és  gszeretettel látta el haláláig.

Az  llatorvosi szakoktatás és szakirodalom terén szerzett érdemeiért 1899. február 11- n a Ferenc József-rend lovagkeresztjével, 1908.  prilis 23- n az osztrák császári III. osztályú Vaskoronarenddel, 1911.  prilis 10- n a m. kir. udvari tanácsosi címmel, 1916-ban pedig, mint a Magyar Szent Korona Országai Vörös-Kereszt Egyletének főmegbízott helyettes t, az egylet érdekében kifejtett működés elismer s ul hadi k tm nyes II. osztályú d szjelv nnyel t ntet k ki.

Tulajdonosa volt továbbá a francia Pour le mérite agricole tiszti keresztjének és a III. osztályú szerb Takova-rendnek.

Rátz István meghatározott célra irányított folytonos munkával vívta ki helyét a tudományos és a társadalmi életben, elismert tekintélyű szaktudós volt, hű volt azokhoz az elvekhez, eszmékhez, amelyeknek szolgálatába állt.

Tanári működése közben, alig egy órával az utolsó előadása után, 1917. február 27-én délben érte váratlanul a súlyos rosszullét, amely már a következő napon, február 28-án kioltotta az életét. A ravatalnál Hutýra Ferenc búcsúztatta.

Születésének 125. évfordulóján, 1985. október 24-én a kórbonctani tanszék falán emléktáblát avattak a tiszteletére. Emlékét a könyvtárban elhelyezett festmény is megőrökíti.

### **Irodalom**

P. T.: Rátz István dr. meghalt. *Köztelek*, 1917. 27. 9. 320–321.

Zimmermann Ágoston: Dr. Rátz István emlékezete. *Állatorvosi Lapok*, 1926. 49. 5. 63–65; 6. 77–79.

Kardeván Andor: Megemlékezés Rátz Istvánról születésének 125. évfordulóján. *Magyar Állatorvosok Lapja*, 1986. 41. 5. 261–263.

Karasszon Dénes: Rátz István professzor és a „Veterinarius” jelentősége a parazitológia történetében. *Magyar Állatorvosok Lapja*, 1978. 33. 7. 439–442.